

Tussendoortjes

In deze rubriek bespreken we verschillende werkvormen die je kunt gebruiken als tussendoortjes in de les Nederlands, maar waarmee je evengoed lesinhouden kunt introduceren of al behandelde leerstof kunt vastzetten. De werkvormen ontleen we aan het boek *Start en stop. 444 tussendoortjes en andere kleine spelletjes* van Lore Bouckaert, uitgegeven bij Die Keure. Het boek richt zich in eerste instantie op het basisonderwijs, maar in Fons proberen we ook de vertaalslag te maken naar het secundair onderwijs. We zijn alvast benieuwd naar jullie ervaringen! **Lore Bouckaert en Anne-Sophie Ghyselen**

Over de auteur

LORE BOUCKAERT

is docente aan de lerarenopleiding van Vives, campus Tielt. Daarnaast is ze auteur van *Mentor ... en nu* en *Start en Stop. 444 leuke tussendoortjes en spelletjes voor kleuters en de eerste graad van het lager onderwijs*. Beide boeken zijn uitgegeven bij Die Keure.

ANNE-SOPHIE GHYSELEN

is als assistent Nederlandse Taalkunde verbonden aan de Universiteit Gent.

Snelschrijven

Klemtoon op denkontwikkeling

Materiaal potlood en papier, letterkaarten (q, x en y komen niet voor)

Verloop

Elke speler krijgt potlood en papier. De spelleider legt de letterkaarten met de letter naar beneden. Op het startsein nemen alle spelers een letterkaart en noteren ze zo veel mogelijk woorden die beginnen met de getrokken letter. Bij een tweede signaal worden de letterkaarten terug gelegd, even door de spelleider door elkaar gehaspeld en start er een tweede ronde. De speler die op het einde van het spel het grootste aantal juiste woorden noteerde, is de winnaar. Het spel kan ook met een klein groepje gespeeld worden.

Ook voor het secundair onderwijs?

Het leuke aan deze werkvorm is dat ze met kleine aanpassingen bij verschillende types doelpubliek ingezet kan worden, en dat je ermee ook aan diverse eindtermen kunt werken. Net als bij het bekende gezelschapsspel *Stad, Land, Rivier* kun je immers ook woordcategorieën opgeven ("Noteer zo veel mogelijk kledingstukken/voedingswaren/gerechten/sportdisciplines... met de letter T") en zo bijdragen tot de woordenschatontwikkeling. Je kunt de

opdracht bovendien extra uitdagend maken door enkel scores toe te kennen aan woorden die niemand anders heeft. Hiervoor deel je de leerlingen het best op in kleinere groepjes. De werkvorm kan ten slotte ook ingezet worden in lessen taalbeschouwing, waarbij je leerlingen bijvoorbeeld de opdracht geeft zo veel mogelijk samenstellingen, afleidingen, werkwoorden, voorzetsels of leenwoorden met een specifieke letter te verzinnen.

Geef een letter door...

Tussendoortjes

Klemtoon op denkontwikkeling
Materiaal voor elke speler een letterkaart, papierplakband, muziek

Verloop

Het speelterrein wordt met papierplakband verdeeld in een aantal even grote zones. Elke speler krijgt een letterkaart. Als de muziek start, lopen alle spelers kriskras door elkaar over de verschillende zones. Ze wisselen voortdurend hun letterkaart met een toevallige voorbijganger. Als de muziek stopt, blijft elke speler meteen staan in de zone waarin hij/zij zich op dat moment bevindt. Per zone wordt nu, met de aanwezige letterkaarten, een zo lang mogelijk woord gevormd. Er kan eventueel een specifieke opdracht zijn:

de letters moeten dan bijvoorbeeld een naam, een beroep, een stad, een land of een groente vormen. Vooraf wordt ook afgesproken of het al dan niet bestaande woorden moeten zijn.

Ook voor het secundair onderwijs?

Deze werkvorm kan in aangepaste vorm ingezet worden in lessen zinsbouw of zinsontleding in het secundair onderwijs. Vervang daartoe de letterkaarten door kaarten met woorden of woordgroepen, en laat leerlingen in groepjes zinnen vormen.

Werk je aan het onderscheid tussen samengestelde en afhankelijke zinnen? Vraag de leerlingen dan eerst een aantal afhankelijke en daarna een aantal samengestelde zinnen te vormen. Werk je aan zinsontleding? Waarom niet de opdracht geven een aantal zinnen te vormen met een gezegde, een bepaling of een meewerkend voorwerp? Door leerlingen om een zo lang mogelijke zin te vragen of hen zo snel mogelijk verschillende types zinnen te laten verzinnen, kun je ook hier een spelelement inbouwen.

Geen - zonder

Klemtoon op denkontwikkeling
Materiaal een bal

Verloop

De spelers zitten in een kring. Eén speler krijgt de bal en gooit of rolt die naar een willekeurige medespeler terwijl hij of zij een zin zegt met *geen X zonder Y*. Bijvoorbeeld: *geen koe zonder staart*. Degene die de bal krijgt, antwoordt met een rijm: *geen verjaardag zonder taart*, bijvoorbeeld. De volgende spelers antwoorden dan *geen schip zonder vaart*, *geen reis zonder kaart*, enzovoort. Wie binnen de voorziene tijd geen aanvulling kan geven, krijgt een minpunt en moet een nieuwe "geen-zonder" lanceren.

Ook voor het secundair onderwijs?

In het secundair onderwijs kunnen leerkrachten experimenteren met het associatieaspect van de beschreven werkvorm. Als opwarmer voor een spreekoefening kun je je leerlingen bijvoorbeeld in een kring laten staan en een kernwoord introduceren (ijs, bijvoorbeeld), waarna de leerling naast je onmiddellijk een woord moet noemen dat hij of zij associeert met het woord *ijs*. Op die manier ga je de kring rond. De leerlingen worden in dit spel gedwongen snel na te denken en ook hun zelfcensuur achterwege te laten. Eventueel kun je de leerlingen tijdens de oefening ook met een bal laten gooien; in dit

geval is het telkens diegene die de bal vangt, die een nieuw woord moet verzinnen. Een andere variant van de werkvorm bestaat erin de leerlingen hun woorden te laten uitbeelden. Eén leerling stapt bijvoorbeeld in de kring, spreidt de armen en zegt "ik ben een boom", waarna een andere de kring instapt, reageert met "ik ben de appel die aan de boom groeit" en de 'boom' in kwestie weer de kring uit duwt. De bedoeling is dat er telkens twee leerlingen in de kring staan. Creatievere leerlingen zullen hier met originele (en vaak ook grappige) ideeën naar voren komen, wat bij spreekoefeningen als een leuke ijsbreker kan werken.

Krantenvullers

Klemtoon op denkontwikkeling
Materiaal krantenartikelen

Verloop

Deel de leerlingen op in groepjes van een drietal spelers. Elk groepje krijgt de titel van een krantenartikel. Dat kan voor elke groep dezelfde titel of net een verschillende titel zijn. De spelers schrijven samen een artikel dat past bij de titel. De spelleider kan de opdracht duidelijker specificeren, door bijvoorbeeld om een optimistische, dramatische, ongeloofwaardige, realistische, grappige of onmogelijke

invulling te vragen. Na de voorbereidingstijd kunnen de artikelen voorgelezen worden. Het kan bovendien ook leuk zijn om achteraf de brouwsels te vergelijken met het originele artikel.

Ook voor het secundair onderwijs?

De beschreven werkvorm kan zonder aanpassingen perfect ingezet worden

in het secundair onderwijs. De werkvorm kan bovendien ook gebruikt worden om spreekvaardigheid te trainen: de leerlingen kunnen immers ook mondeling tot een verhaal komen, dat ze dan aan de rest van de groep moeten vertellen.